

Diskrepancije ili samo otegotne okolnosti u vodoopskrbi i odvodnji – 3. dio

Pravo na vodu, a voda bez prava

U silnim pravima i njihovim podrazumijevanjima ponovit ćemo dio, isječak, Direktive (EU) 2020/2184, točka 33 koja glasi: "Voda i odvodnja su ljudsko pravo! Voda je javno dobro, a ne roba!" te cilj "ostvarivanja univerzalnog i pravednog pristupa sigurnoj i cijenom pristupačnoj pitkoj vodi za sve". Naglasili bismo još jedan djelić istog članka koji glasi: "Kako bi se riješili ti aspekti pristupa vodi koji su povezani s kvalitetom i dostupnošću, u okviru odgovora na inicijativu *Right2Water* te kako bi se doprinijelo provedbi 20. načela europskog stupa socijalnih prava u kojem se navodi da 'svi imaju pravo pristupa kvalitetnim osnovnim uslugama, uključujući vodu', države članice trebale bi rješavati pitanje pristupa vodi na nacionalnoj razini, a opet imati određena diskrecijska prava u pogledu konkretnih mjera koje će se provesti." Dakle, cijela ideja je da zdravstveno ispravna voda bude dovedena do svakog korisnika, no s mogućnošću da svaka država ima diskrecijsko pravo naći načine kako postupati u provođenju tog cilja. Nemalo teško pitanje je, zaista, kako postupati, diskrecijski ili ne, sagledavajući čitav niz drugih propisa, jednako vrijednih, a otežavajućima u smislu dostizanja zadanog cilja.

Kako je prethodno navedeno, ovaj članak pokušat će opisati sve namete koje ima jedna kap vode na slavini i koji toj kapi otežavaju da ljudi na nju imaju pravo.

Krenut ćemo od naknada koje su svakom korisniku poznate ili bar čitljive iz njegova računa za vodu pa proširiti na nevidljive, koji se ipak prebijaju preko računa korisnika. Teme i termini, svi sadržani u jednoj kapi vode na vašoj slavini, koji će biti baza ovog teksta su:

1. Naknada za korištenje voda i mjerenje po iscrpljivanju, promjena naknade za korištenje voda u cijeni vode
2. Naknada za zaštitu voda
3. Naknada za razvoj
4. Protupožarna zaštita i održavanje hidranata
5. Naknada za korištenje cesta
6. Cijena električne energije, odnosno pogona sustava
7. Redovno održavanje sustava
8. Amortizacija infrastrukture
9. Plaće zaposlenih u sustavu proizvodnje i održavanja

Tu je još jedan termin i tema s ciljem podrške točki 40. EU Direktive koja glasi: "Svrha boljeg upoznavanja potrošača s relevantnim informacijama i veće transparentnosti trebala bi biti porast pouzdanja građana u vodu koja im se isporučuje, kao i u vodne usluge, te bi to trebalo dovesti do veće upotrebe vode iz slavine kao vode za piće, čime bi se moglo doprinijeti smanjenju uporabe plastike, smanjenju plastičnog otpada i emisija stakleničkih plinova, te imati pozitivan utjecaj na ublažavanje klimatskih promjena i na okoliš u cjelini."

10. Učestalost analiza vode kao vode za ljudsku potrošnju i informiranje potrošača

Kako cijeli tekst ne bismo pretvorili u nabranje zakona, pravilnika, uredbi i naputaka, navodit ćemo samo osnovne zakone iz kojih proizlaze drugi pravni akti.

U suštini cijena vode kod korisnika sastoji se od fiksnog i varijabilnog dijela. Varijabilni dio cijene potrošene vode obično je prikazan u m³, odnosno u obračunu po 1000 l. Dakle, fiksni i varijabilni dio cijene vode sadrži sve troškove isporučitelja vodne usluge. Raspon cijene vode i vodoopskrbe unutar Republike Hrvatske kreće se u prosijeku od 3 do 6 €/m³, uključujući fiksni i varijabilni dio za 1 m³ vode, odnosno s povećanjem potrošnje na npr. 4 m³ iznosi 5 – 8 €/4 m³. Drugim riječima, zbog manjeg utjecaja fiksnog dijela, povećanjem potrošnje ukupna cijena pada. U navedenim cijenama nije prikazan porez na dodanu vrijednost. No to nije jedino što potrošač mora platiti, čak i ako s istog računa izuzmemo odvodnju i cijenu obrade komunalne otpadne vode. Također, navedene cijene odnose se na građane, dok je cijena vode za pravne subjekte znatno veća. Kako navedena cijena nije konačna cijena, navest ćemo stare i nove stavke koje čine ukupni račun potrošača u vodoopskrbi. Ipak, prije svega, napomenuli bismo zakonsku obvezu priključenja svakog korisnika na vodoopskrbu i odvodnju ako je predmetna infrastruktura došla do njegova objekta sukladno Zakonu o vodnim uslugama.

1. Naknada za korištenje voda te promjena naknade za korištenje voda u cijeni vode – mjerenje po iscrpljivanju

Kako nam je sagledavajući pristigli račun za vodu i vodoopskrbu dosad poznato, osim fiksnog i varijabilnog dijela postoje i iznosi naknada koji se obračunavaju prema brojilu, odnosno, iskorištenoj vodi za određeno kućanstvo umnoženi s faktorom 0,37826 €. Navedena obveza proizlazi iz Zakona o financiranju vodnoga

gospodarstva, a riječ je o cijeni koja se plaća za vodu koja se iscrpljuje u svrhu vodoopskrbe. Financijski gledano, navedeni prihod ne ostvaruje isporučitelj vodne usluge, nego se iznos podmiruje na državno tijelo zaduženo za upravljanje vodama. U navedenoj cijeni nisu troškovi održavanja pumpi niti troškovi električne energije koja ih pogoni, što je trošak isporučitelja vodne usluge.

Novost je (iako i nije novo, jer se sporna Uredba uvodi već više godina) da naknada za korištenje voda neće biti obračunavana prema mjeracu protoka pojedinog korisnika, već će se ona obračunavati na lokaciji zahvata vode, što za sam iznos naknade uračunava veće količine iscrpljene vode pa tako i veći iznos izdatka uslijed nužnih gubitaka za održavanje sustava (pranje filtera/membrana, ispiranje cjevovoda, protupožarnu zaštitu i sl.) te gubitaka koji nastaju uslijed starosti vodoopskrbe mreže, oštećenih spojeva i krađe vode. Iako će krajnji korisnik i dalje plaćati naknadu za korištenje voda sukladno svojoj potrošnji na razini mjeseca te će isti prihod ovaj put ići samom isporučitelju vodne usluge, neminovno je da se cijena vode mora povećati u svojem fiksnom dijelu, jer sam isporučitelj vodne usluge mora namiriti razliku između zahvaćene i dostavljene vode, odnosno one koju je korisnik preuzeo na svojem mjerilu potrošnje.

2. Naknada za zaštitu voda

Kao i prethodno navedena naknada koja proizlazi iz Zakona za financiranje vodnog gospodarstva, na cijenu vode kod krajnjeg korisnika obračunava se i naknada za zaštitu voda u iznosu od 0,17917579 € radi pročišćavanja otpadne vode, a obračunava se prema potrošnji vode na mjerilu protoka korisnika. Isti iznosi, kao i kod prethodne naknade, nisu prihod isporučitelja vodne usluge, već čine dio ukupne cijene računa korisnika vode i vodoopskrbe.

3. Naknada za razvoj

Naknada za razvoj je prihod isporučitelja vodne usluge ako je on uvede. Navedena naknada služi za osiguranje sredstava EU-a i ostalih projekata razvoja infrastrukture, koje je u sklopu sufinanciranja isporučitelj vodne usluge obavezan osigurati. Dakle, Republika Hrvatska obvezala se izgraditi ili popraviti/rekonstruirati postojeću infrastrukturu, što se odnosi na odvodnju, vodoopskrbu, uređaje za pročišćavanje vode za ljudsku potrošnju te pročišćavanje otpadne komunalne vode. Za navedene djelatnosti moguće je povući 60 – 80 % EU sredstava, ovisno o prijavi te rokovima izvođenja u odnosu na rokove sufinanciranja, dok je ostatni dio obveza države, jedinice lokalne zajednice i samog isporučitelja vodne usluge.

Važno je naglasiti da niti jedna naknada ne podliježe porezu na dodanu vrijednost.

4. Protupožarna zaštita i održavanje hidranata

Protupožarna zaštita i dio koji utječe na vodoopskrbu polazi iz Zakona o zaštiti od požara i nadležnosti Ministarstva unutarnjih poslova. Prema pravilniku, vodoopskrbu je potrebno definirati na protok od 10 l/s trajanja 2 h, a pri takvom protoku tlak u vodoopskrbnoj mreži ne smije biti niži od 2,50 bar. Iako je neosporna potreba sigurnosti u slučaju požara, odnosno mogućnosti njegova gašenja, činjenica je da za gašenje vatre voda samo treba biti mokra, ne nužno i zdravstveno ispravna za ljudsku konzumaciju. Upravo zbog obveze osiguranja hidrantske mreže na mnogim slabo ili tek povremeno naseljenim područjima projektirana je i izgrađena vodoopskrbna mreža koja je predimenzionirana za potrošnju te se voda uslijed stajanja mijenja i dobiva karakteristike koje nisu u skladu s propisima vode za ljudsku potrošnju. Način održavanja zdravstvene ispravnosti vode višekratno je godišnje

ispiranje cjevovoda da bi se osigurao protok i dotok svježe vode. Navedene radnje čine nezanimarive troškove i angažmana ljudstva i potrošnje električne energije, no novi trošak bit će u cijeni naknade za korištenje voda, jer vodu koju bacamo uslijed njezina stajanja treba zamijeniti novom iscrpljenom i obrađenom vodom.

Osim problema u dimenzioniranju cjevovoda na slabo naseljenim ili široko raseljenim mjestima, obveza isporučitelja vodne usluge je i atestiranje hidranata sukladno propisu, čiji trošak je također uračunat u cijenu vode krajnjeg korisnika.

5. Naknada za korištenje cesta

Iako ni ova tema nije nova, novost na tržištu je Zakon o cestama (gdje je nadležno Ministarstvo mora prometa i infrastruktura) tj. naknada za korištenje cesta u kojima se nalazi vodna i druga infrastruktura. Naime, kako se navodi, donosi se odluka o visini naknade za osnivanje prava služnosti i prava građenja na javnoj cesti, koju plaća investitor vodnih građevina, sukladno posebnom propisu, energetskih građevina te građevina elektroničke komunikacijske infrastrukture i druge povezane opreme na javnoj cesti, odnosno osoba koja je na temelju posebnog zakona ovlaštena upravljati tim građevinama i infrastrukturom. Naravno, i trošak korištenja cesta za dovodnju ili odvodnju voda bit će sadržan u samoj cijeni vode kod krajnjeg korisnika

6. Cijena električne energije, odnosno pogona sustava

Kako nam je odavno poznato, cijeli sustavi zahvaćanja, pročišćavanja i distribucija vode temelje se na električnoj energiji. Svaki isporučitelj vodne usluge ima mogućnost ugovaranja jednogodišnje ili višegodišnje fiksne cijene električne energije. Svjedoci smo također da je posljednjih par godina cijena električne energije bila vrlo promjenjiva u nepovoljnom smjeru za potrošača, gdje je u našem tekstu potrošač isporučitelj vode. S obzirom na to da je cijena vode socijalna i politička stavka, ona se uslijed objektivnih promjena nije znatno mijenjala, no baš zbog takvih odluka druge stavke nisu pratile promjenu na tržištu, jer je potreba kompenzacije nužna.

7. Redovno održavanje sustava

Redovno održavanje znači uredno servisiranje cijele opreme (pumpi, kompresora, ventila i sl.), nabavu sredstava za dezinfekciju vode i samu obradu (ozona, kisika, koagulanata, flokulanata i sl.), obuku radnika sukladno zakonu ili njegovim izmjenama, osiguranje zaštitne opreme, održavanje alata i prijevornih sredstava te prema potrebi nabavu novih. Što je postrojenje ili sustav distribucije stariji, baš kao i čovjek ima potrebu za više intervencija. Cijena održavanja na razini godine nije nimalo zanemarljiva, a za sustave starije od 50 ili 100 godina postaje nepremostiv trošak u postojećoj cijeni vode koju plaća krajnji korisnik. Osim navedenog, svakako bi trebalo skrenuti pozornost i na troškove unaprijednja nadzorno upravljačkih sustava, ugradnje mjernih instrumenata i njihova održavanja, automatizacije i signalizacije te sprječavanja kibernetičkih napada na sustav proizvodnje vode i njezine distribucije.

8. Amortizacija infrastrukture

Usporedno s redovnim održavanjem, potrebno je akumulirati sredstva za obnovu kroz više godina. Uobičajeno je da se do trajalost strojarske opreme računa s 30 godina te za građevine s 50 godina. Dakle, kroz navedeno vrijeme po izgradnji sustava

ili njegova dijela potrebno je skupljati sredstva za njegovu ozbiljnu rekonstrukciju u smislu nabave opreme i radova. Navedena sredstva trebaju biti uvrštena u cijenu vode koju plaćaju krajnji korisnici.

9. Plaće zaposlenih u sustavu proizvodnje i održavanja

Zadnja točka, a možda i najvažnija, su zaposleni u sustavu vodoopskrbe. Sjetit ćemo se, ne tako davno, uzrečica je bila "uhljebio se u Vodovodu". Posljednjih par godina prilično je teško naći radnike koji bi pristali raditi u vodovodu, a oni koji su u njemu radili mahom su otišli drugim poslom. Zadnjih godina prisutna deflacija kvalitetnog kadra u mnogim sektorima, pa tako i odvodnji i vodoopskrbi, očituje se u sve više problema koji se otežano rješavaju ili se ne rješavaju akumulirajući nove probleme. Jedan od razloga su, tržišno gledano, nedostatna primanja zaposlenika, dok su druga, ne manje važna, zastarjelost opreme s kojom ljudi trebaju raditi i sve više izmjena propisa po kojima trebaju postupati. Stoga, očuvanje cijene vode do krajnjih korisnika, što uključuje i same zaposlenike u vodovodnom sustavu te kompenziranje drugih troškova kojima je posljedica premali rast ili izostanak rasta općih uvjeta rada, među kojima je i plaća radnika, mogli bi posljedično, uz sve gore navedeno, dovesti do ozbiljnog kolapsa sustava vodoopskrbe i odvodnje.

10. Učestalost analiza vode kao vode za ljudsku potrošnju i informiranje potrošača

Još jedna bitna stavka koja je prividno odvojena od gore navedenih, a proizlazi od propisa iz područja Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja i Ministarstva zdravstva, te je u osnovi vezana za Zakon o vodi za ljudsku potrošnju i popratnim pravilnicima, su obveze isporučitelja vodne usluge kroz nove propise. Naime, isporučitelj vodne usluge radi zadobivanja ili osiguranja povjerenja potrošača mora osigurati izravno obavještanje potrošača o stanju vode u vodoopskrbi, rizicima ako postoje, korektivnim

mjerama i prestanku opasnosti. Da bi to mogao sa sigurnošću izvesti, novim zakonom propisana je obveza osnivanja internog laboratorija te popis parametara i učestalost analiza na različitim lokacijama opskrbe. Za implementaciju laboratorija potrebno je osigurati adekvatne prostore sukladno pravilima struke i Zakonu o kemikalijama, opremiti laboratorij instrumentacijom i ljudstvom koje će znati provesti pripremu ambalaže za uzorkovanje, uzorkovanje po mreži i na lokaciji obrade vode, analize na fizikalno-kemijske i mikrobiološke parametre te sve staviti u kontekst tumačenja dobivenih rezultata i, prema potrebi, odlučiti o korektivnim mjerama. Sve navedeno, još je jedan financijski udar na isporučitelja vodne usluge, no sigurno najteži dio ostvarenja tog propisa bit će naći radnike koji su educirani i voljni raditi u vodoopskrbi u trenutačnim uvjetima.

I dok mnoge direktive propisuju mnoštvo smjernica u smislu napretka i osiguranja kvalitete i zdravlja pučanstva, svaka navodi da pojedinačna država članica treba implementirati sve ili dijelove koji su primjenjivi za nju, s ciljem ostvarenja svrhe samog sadržaja direktiva. Upravo tako, prethodno navedena Direktiva kao svoj cilj navodi osiguranje pristupa vode u javnim objektima. Za razliku od mnogih "zapadnih" država članica, neovisno jesu li one u odnosu na nas zapadno ili sjeverno, u Republici Hrvatskoj voda je oduvijek dostupna u svim javnim ustanovama bez naplate. Čak je i u većini kafića moguće uz kavu ili drugo piće naručiti neograničenu količinu vodovodne vode. Za razliku od mnogih "zapadnih" zemalja, gdje već desetljećima uz kavu možete dobiti jedva 1 dl vode, a u slučaju veće potrebe za vodom trebate ju kupiti kao flaširanu. U tom smislu potrebno je prepoznati što je uputno mijenjati u našem sustavu opskrbe vodom, a što već odavno imamo, napredno uvedeno. Pravo na vodu svakog čovjeka dobar je cilj, no za njegovo ostvarenje potrebno je i vodi dati određena "prava" da bi zaista mogla biti dostupna svima, odnosno osloboditi je nekih nameta koji nisu nužni, nisu u realnom cjenovnom statusu ili pak realnim očekivanjima primjene.

Kao i svaki put, poslat ćemo poruku u vidu poslovice, a današnja kaže da je *Put u pakao popločen dobrim namjerama*, što nas upozorava na racionalnost pri uvođenju promjena da bi one zaista u konačnici pokazale svrhu u ostvarenju cilja na način na koji smo ga i predstavili.